

היבטים לשוניים בפרשת בא עה

דקדוקי קריאה וטעמים בפרשת בא ובהפטרות ובראשון של בשלח

י	א הַכְּבֹדֶתִי: הדלי"ת בשוא נח. שְׁתִּי: הת"ו רפויה ומוטעמת
י	ג לַעֲנֹת: הלמ"ד בצירי העי"ן קמוצה והנר"ן רפויה. לא לַעֲנֹת ולא לַעֲנֹת. שִׁלַּח: שי"ן פתוחה ולמ"ד דגושה ציווי פיעל, לא שִׁלַּח עבר קל
י	ו וּמִלֹּא: הלמ"ד בשוא נע ¹ , האל"ף צריכה להישמע, לא ומלו
י	ט בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ נִלְדָּה בְּבִנֵּינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצִאֲנֵנוּ וּבְבִקְרָנֵנוּ: שלושה מקרים בהם יש להקפיד על הפרדה בין תנועת השורק הסוגרת תיבה ופותחת את התיבה שלאחריה, בשלושתם טעמים משרתים מחברים ביניהם. כִּי חֲגֵה': טעם מרכא על תבת כִּי בלבד, אין לצרף לה את התיבה הבאה אחריה
י	יא מִבְּקָשִׁים: הקו"ף רפויה ² ובשוא נח. וַיִּגְרֹשׁ: הטעם בגימ"ל מלעיל
י	יב וַיַּעַל... וַיֹּאכֵל: וא"ו החיבור מנוקדת בשווא נע
י	יג וַה': האל"ף של שם ה' אינה נשמעת, כאילו כתוב וַדְּנִי
י	יד לֹא-הָיָה כֵן: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה. יְהִיָּה-כֵן: געיה ביר"ד הראשונה ודגש חזק בכ"ף מדין דחיק
י	טז חֲטָאתִי: החי"ת בקמץ, הטי"ת רפויה ומוטעמת. י ז חֲטָאתִי: החית בפתח, הטי"ת דגושה הטעם בתי"ו
י	יז וְהִעֲתִירוּ: על אף הקושי, העי"ן בשווא נח וכן הדבר גם בהמשך עם שורש זה להטיותיו
י	יכא וַיְהִי חֲשָׁךְ: הטעם נסוג לוי"ו המנוקדת בחיריק מלא. וַיִּמָּשׁ: הוא"ו בשווא נע לא בפתח, מלרע
י	יכג הָיָה אֹר: טעם מרכא נסוג אחור לה"א הראשונה
י	יכב וַיִּשְׁאַלּוּ: וא"ו החיבור בשווא נע, לשון עתיד
י	יכו וְהִיתָה: מרכא בה"א כטעם משנה
י	יכז יַחֲרֹץ-כָּלֵב: געיה ביר"ד
י	יכח בַּחֲרִי-אָף: הבי"ת בקמץ גדול
י	יכג בַּעֲשָׂר: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע. וַיִּקְחוּ: וא"ו החיבור בשווא נע, לשון עתיד
י	יכז וַנִּתְּנוּ: מרכא בנר"ן כטעם משנה. הַבְּתִים: דגש בתי"ו ³ (אחד מן היוצאים מן הכלל), יש להטעים מעט את הבי"ת בגלל המונח על אף האי נוחות שבדבר
י	יכז וְכָכָה: הטעם בכ"ף הראשונה מלעיל. כדי למנוע טעות סומנה זרקא בכמה חומשים גם בכ"ף
י	יכז תַּחֲגֶהוּ: החי"ת בקמץ חטוף (קטן)
י	יכו מִיִּשְׂרָאֵל: היר"ד בחירק ודגש חזק, אין לקרוא מיִּשְׂרָאֵל

¹ לא הוספה כאן געיה במ"ם, כיון שהמילים על ניקודיהן וטעמיהן לקוחות מתוכנת הכתר, ושם ממעטים בציון געיות כגון זו.

² יש קלדנים וות"מ מחמירים" להוסיף דגשים גם במקומות מיותרים....

³ ברור שהדגש בתי"ו אינו סוגר את ההברה במילה בְּתִים, כי הקמץ כאן הוא רחב! ואכמ"ל.

יב טז **לֹא-יַעֲשֶׂה ... יֵאָכֵל**: היר"ד בצירי וגעיה אחריו המורה על העמדה שלא יישמע 'יעשה' וישנה משמעות

יב כא **מִשְׁכָּנוֹ**: למרות הגעיה במ"ם, השי"ן בשוא נח⁴

יב כב **אֲשֶׁר-בִּסְף**: מוטעם בסגול, הסמ"ך פתוחה. **אֲשֶׁר בִּסְף**: מוטעם באתנח, הסמך קמוצה

יב כז **בִּנְגָפוֹ**: הנר"ן בקמץ קטון, גימ"ל בשווא נח ופ"ה בדגש קל

יב לז **מִרְעַמְסֶס**: רי"ש פתוחה והעי"ן בשוא נח

יב לט **כִּי לֹא חֲמֵץ**: תיבות **כִּי ו- לֹא** במונח, אין לקראתן כאילו הן מוקפות. **לְהִתְמַהֵּמָה**: כל אותיות הה"א מבוטאות. הה"א האמצעית, נקראת כמפיק בסוף מילה. הה"א האחרונה בפתח גנובה, (אל"ף בקרב האשכנזים, יר"ד לפי עדות המזרח), כלומר, הפתח לפני הה"א המופקת: אָה או יָה

יב מא **יַעְצָאוּ**: מרכא ביר"ד כטעם משנה

יב מג-מה מט **לֹא-יֵאָכֵל בּוֹ**: טעם נסוג אחר ליר"ד

יב מח **וַעֲשֶׂה פֶסַח־**: טעם נסוג אחר לעי"ן

יג ה **לְתַת לָךְ**: טעם נסוג אחר ללמ"ד

הפטרות בא ירמיה מו:

יג אָל-יִרְמְיָהוּ: על אף המנהג הרווח לקרוא את המ"ם בחירק, יש לבטא שווא נע מתחת למ"ם

והיר"ד אחריה קמוצה⁵. **לְבֹאֵ**: הלמ"ד בקמ"ץ. **נְבוּכַדְרֶאצַּר**⁶: געיה בב"ת ובמלרע

יח **בְּהָרִים**: העמדה קלה בב"ת המנוקדת בסגול (ראה לעיל יב ג 'בעשור'). **וּכְכַרְמֶל**: על אף הקושי, הכ"ף הראשונה בשוא נח

יט **לְשִׁמָּה**: מלשון שממה, שי"ן בפתח ויש להקפיד על דגש חזק במ"ם, מלרע

כג **כָּרְתוּ**: הכ"ף בקמץ רחב והר"ש אחריה בשווא נע⁷. **יַעְרָה**: העי"ן בשווא נח. **רְבוּ**: מילה זו היא מלרע בכל המקרא

כה **הַנְּגִי**: על אף הקושי, נר"ן ראשונה בשווא נח, כן הדבר גם בהמשך פס' כז

ראשון של בשלח

יג יח : **וַיִּסָּב**: במלרע

יג יט **וְהַעֲלִיתֶם**: העמדה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה שלאחריה, וה-עליתם

יד ב **וַיָּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ**: וא"ו שוואית, לשון עתיד. **נִכְחָזוּ**: הכ"ף בשוא נח⁸

⁴ למרות שכך צריך לקרוא, אין תמימות דעים בדבר וישנם מקורות הטוענים שהשווא כאן הוא נע, אבל בכללים שאנו הולכים לפיהם, אפשר לקבוע שהשווא הוא נח.

⁵ בהגייה הקדומה של שווא נע הנהוגה אצל התימנים שוא נע לפני יר"ד נקראת כעין חטף חירק (!), אבל לא כמו החירק בקי"ף של חלקיהו או חזקיהו וכדומה שגורר אחריו יר"ד דגושה

⁶ בעוד במלכים ובשאר ספרים נקרא נבוכדנצר בנר"ן, – בירמיה ע"פ רוב וביחזקאל נקרא נבוכדנצר בר"ש סגולה.

⁷ יש מחלוקת אם הכ"ף בקמץ חטוף והר"ש בשוא נח, או הכ"ף בקמץ רחב והר"ש בשוא נע. הרד"ק מכריע שהכ"ף בקמץ רחב וממילא השווא הוא נע. גם בתנ"ך ברויאר הוסיף געיה בכ"ף שאינה בכתב היד.

⁸ הבעיה היא למבטאים ח"ת ככ"ף רפויה נוצר כאן "שווא דומות". ואף על פי שהזכרנו כמה פעמים שהוא נח, מכל מקום רבים מתקשים לקרוא נח. נראה שכאן צריך להתאמץ לקרוא נכונה אם במבטא ח"ת גרונית כדן, אם בקריאת הכ"ף בשוא נח. ומה טוב בשניהם כאחד.

יד ד וְאֶכְבְּדָהּ בַּפְּרָעָה: דגש קל בב"ת נותר במקומו מדין "אותיות צבותות"⁹. וַיַּעֲשׂוּ-כֵן: סילוק (סוף פסוק) ללא הכנת טיפחא (טרחא) לפניו. על הקורא להתכונן ולהתאמן, ולא לקרוא וַיַּעֲשׂוּ בטעם טיפחא

יד ו וַיֵּאָסֶר: האל"ף בשוא נח לא בחטף סגול

י יב נָטָה יָדָךְ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבָּה הֲרַב מְשׁוֹלֵם רֹאטָה ז"ל מביא בספרו מבשר עזרא את פירוש ראב"ע קצר וארוך ומעיר עליהם.

בפיה"ק פ' בא י"ב בארבה "בדבר הארבה, ואם כמשמעו יש לו סוד". ובפיה"א ז"ל "אמר ר"מ הכהן כי טעם בארבה שארבה שם במטה, ואין זה נכון רק הטעם בארבה בעבור שיבוא". ועי' אהל יוסף שם שהביא שתי המהדורות (וצריך להעתיקו). 'אהל יוסף' הוא קיצור ועיבוד של הספר צפנת פענח שהוא אחד הפירושים המעולים ביותר על ראב"ע. דבריו מובאים כאן.

ואם כמשמעו יש לו סוד¹⁶, פירוש: בעבור כי ר' משה הכהן פירש כי משה שם במטה צורות ארבה כדי למשוך בו כת העליונים להביא ארבה על מצרים. ולפי דבריו צריך להיות בשעה ידועה טחבטת המלות. על כן אמר ר' אברהם כי אם הפירוש הוא כן אין ראוי לנלותו בעבור שלא יחשבו הרואים שזה בכת המל ולא בְּמֵאֵר הַשֵּׁם ית'¹⁷. וממשיך ר' משולם ז"ל:

— ונראה שבזקנותו בצרפת בפיה"א חזר בו ודחה דברי רמ"ך והשליך את הסוד אחרי גוו, שלא להמעיט את הנס לקרבו אל השכל כדעת רמ"ך שהחזיק בה בתחלה בפיה"ק באיטליא, או תלמיד כתב את הפיה"ק מפיו והוסיף ושינה כמה דברים מדעתו. — ועי' בפ' נשא "מי המרים יש לו סוד והוא כענין זה. וכן פ' קרח "הקטרת הידועה כנגד המגפה יש לו סוד" והוא כעין זה. ע"ש במפרשים וכ"ז הוא מפיה"ק שס' במדבר שייך לו.

א"ה: כפי שהמחבר מציין כמה פעמים, יש הרבה יותר לתלות את הפירוש הארוך בדברי תלמיד מאשר את הקצר.

ועי' לעיל כתבתי בשם הקדמת אה"י כי ראב"ע אין דרכו לכתוב רק חכמינו או קדמונינו ולא רבותינו שאיננו לשון המקרא רק לשון ארמית ותלמודי. אולם בפירושו שכתב בצרפת נמצא בכמ"ק לשון רבותינו (וצריך להעתיק קצת דוגמאות). א"ה: ביצעתי חיפוש במפעל הכתר של בר-אילן בפירושי ראב"ע על המקרא "רבותינו" ואלה התוצאות.

1. ראב"ע: ספר ויקרא פרק יג פסוק נה: 2. ראב"ע: ספר ויקרא פרק טו פסוק א:
3. ראב"ע: ספר ויקרא פרק יח פסוק כא: 4. ראב"ע: ספר ויקרא פרק יט פסוק יח:
5. ראב"ע: ספר ויקרא פרק כא פסוק ב-ד: 6. ראב"ע: ספר במדבר פרק ה פסוק טו:
7. ראב"ע: ספר במדבר פרק כב פסוק כח: 8. ראב"ע: ספר דברים פרק כ פסוק ה:
9. ראב"ע: ספר ישעיהו פרק ג פסוק טז: 10. ראב"ע: ספר הושע פרק ח פסוק יג:
11. ראב"ע: ספר איוב פרק ג פסוק ח: 12. ראב"ע: ספר איוב פרק ו פסוק ו:

⁹ שתי אותיות בגד"כפת ממוצא זהה והראשונה מביניהם מנוקדת בשווא, כלל זה אינו מתקיים בכל הצירופים. ויש לו תנאים נוספים.

13. ראב"ע: ספר איוב פרק ו פסוק יז: 14. ראב"ע: ספר איוב פרק יא פסוק יז:
15. ראב"ע: ספר איוב פרק יג פסוק כז: 16. ראב"ע: ספר איוב פרק טו פסוק לב:
17. ראב"ע: ספר איוב פרק טז פסוק ח: 18. ראב"ע: ספר איוב פרק כא פסוק י:
19. ראב"ע: ספר איוב פרק כו פסוק יא: 20. ראב"ע: ספר איוב פרק לב פסוק יט:
21. ראב"ע: ספר איוב פרק לז פסוק ג: 22. ראב"ע: ספר איוב פרק מא פסוק י:
23. ראב"ע: ספר רות פרק ב פסוק א: 24. ראב"ע: ספר רות פרק ד פסוק ז:
25. ראב"ע: ספר קהלת פרק ב פסוק כא: 26. ראב"ע: ספר קהלת פרק ח פסוק ה:
27. בראשית פירוש א - הקצר: לז לה: 28. בראשית פירוש ב - הארוך - פרק א פסוק כח:
29. שמות פירוש א - הקצר: כג פסוק ד: 30. שמות פירוש ב - הארוך: פרק י פסוק כ:
31. שמות פירוש ב - הארוך: יב פסוק ב: 32. ראב"ע שמות פירוש ב - הארוך: יב טו:
33. ראב"ע פרק ז פסוק א: 34. ראב"ע תהלים פירוש א: פרק פא פסוק ד:
35. ראב"ע שיר השירים פירוש א הפעם הראשונה - דקדוק: פרק ו פסוק יא:
36. ראב"ע שיר השירים פירוש ב הפעם הראשונה - דקדוק: פרק א פסוק יז:
37. ראב"ע שיר השירים פירוש ב הפעם הראשונה - דקדוק: פרק ה פסוק ג:
38. ראב"ע שיר השירים פירוש ב הפעם הראשונה - דקדוק: פרק ו פסוק יא:
39. ראב"ע שיר השירים פירוש ב הפעם הראשונה - דקדוק: פרק ז פסוק ג:
40. שיר השירים פירוש ב הפעם השלישית - דרש: הקדמה: הקדמה:
41. ראב"ע שיר השירים פירוש ב הפעם השלישית - דרש: פרק ב פסוק ז:
42. ראב"ע אסתר פירוש א: פרק ב פסוק ט: 43. ראב"ע אסתר פירוש א: פרק ג פסוק ב:
44. ראב"ע אסתר פירוש א: פרק ח פסוק יז: 45. ראב"ע דניאל פירוש ב: פרק יב פסוק ז:

י, כ"ב-כ"ג: תורת הקורא: וַיֵּט מִנְּשָׂה אֶת-יָדוֹ עַל-הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ-אֲפֹלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם
שְׁלֹשֶׁת יָמִים: לֹא-רָאָו אִישׁ אֶת-אָחִיו וְלֹא-קָמוּ אִישׁ מִתַּחַתְּיוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלֹכַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר
מְבוֹשָׁבֵתָם:

וכתב רש"י: חשך של אופל, ש"לא ראו איש את אחיו" (להלן, כג) אותן שלשת ימים, ועוד "שלשת ימים" אחרים חשך מכופל על זה, ש"לא קמו איש מתחתיו" (שם): יושב אין יכול לעמוד, ועומד אין יכול לישב (ראה תנח' וארא יד).

ולשון המדרש הוא: רבותינו אמרו ז' ימים של חשך היו, כיצד ג' ימים הראשונים מי שהיה יושב וביקש לעמוד עומד, והעומד בקש לישב יושב, ועל אלו הימים נאמר ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים לא ראו איש את אחיו, ג' ימים אחרים מי שהיה יושב לא היה יכול לעמוד והעומד אינו יכול לישב, ומי שהיה רובץ אינו יכול לזקוף, עליהן נאמר ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים. ע"כ.

והיינו שלמדרש תחילת הפסוק לא ראו איש את אחיו הוא המשך של הנאמר בפסוק הקודם, ואחריו יש הפסק, ו"ולא קמו" הוא ענין חדש שעוסק בשלושת ימים נוספים.
ע"פ הטעמים 'לא ראו' 'ולא קמו' עוסק באותם שלושת ימים.

השאלה היא האם ניתן לומר שגם הטעמים פירשו שהיו ששה ימים, אלא שלטעמים שלושת הימים הראשונים מתוארים בפסוק הראשון בלבד, והשניים בפסוק השני. או שמא אחר ש"לא ראו" הוא אחד עם ההמשך "ולא קמו", ע"כ שהוא רק ביאור של הפסוק הראשון, ולא ניתן לומר שהראשון הוא תיאור של שלושת ימים נוספים. ורק אם "לא ראו" הוא המשך של הפסוק הראשון, ניתן לפרש שהיו שני 'שלושת ימים'.

א'ה: המדרש ורש"י בדעה שכל מכה נמשכה שבעה ימים. ולכן מיישבים בשלשת ימים בשני הפסוקים אינם אותם ימים. אבל ברור שברמת "פשוטו של מקרא" מדובר בשלושה ימים בלבד. לכן אין כל פלא אם באותו פסוק כתוב **לֹא-רָאוּ אִישׁ אֶת-אָחִיו וְלֹא-קָמוּ אִישׁ מִתַּחַתָּיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים**, כי גם לולא הזכירו שלשת ימים בפסוק הקודם המדרש היה מפרש על אותם 'שלשת ימים' שנדונים בכפל.

י כט **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֶּן דִּבְרָתָ לֹא-אֶסְפֶּךָ עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ:**

ראב"ע קצר: **כן דברת** - אמת דברת; וכן "כניס אנחנו" (בר' מב, לא); "כן בנות עלפחד" (במ' כז, ז). או: **כן יהי כאשר דברת**, כי אני לא אוסיף לבוא אליך ולראות פניך עוד לעולם, או פעם אחרת; כאשר פירשתי (בר' ח, כא).

ראב"ע ארוך: **כן דברת** - כמו "כן בנות עלפחד דברות" (במ' כז, ז). לא אוסיף עוד ראות פניך - שאבוא אני אליך.

בפיה"ק בא י' כ"ט לא אוסיף עוד "לעולם או פעם אחרת כאשר פירשתי". וכונתו למ"ש בפ' נח ח' כ"א ולא אוסיף עוד עי"ש. ובשיטת פ"ל לא כתב כלום בזה בפ' נח, גם בפיה"א בפ' בא ליתא מזה, ונראה מזה כי פיה"ק ופ' בראשית של הדפוס הם מהדורא אחת, ושיטת פ"ל נמשכת יחד עם פיה"א לס' שמות. וכונת ראב"ע כי הלא אמר לו עוד נגע אחד וכו' ולא הלך תיכף, רק כונתו על פעם שנית. ראב"ע בראשית ח כא: ומלת עוד - 'לעולם', או 'פעם שנית'; וכן "ויבך על צואריו עוד" (בר' מו, כט).

יא ב **דִּבְרָתָא**

ידוע ש'נא' מתורגם 'כען' כלומר עתה. גם ר"מ במבשר עזרא מעיר על זה בפירושי ראב"ע. בפיה"א בא י"א ב' דבר נא "כבר פירשתי כי הוא עתה" וכונתו לפ' לך י"ב י"א הנה נא ידעתי (וכן בפיה"א שמות ד' י"ג, שלח נא ביד תשלח, רמז לזה) ועי' א"ע איכה א' י"ח. ובפיה"ק פ' בא כתב ג"כ, נא כמו עתה וכן "אוי נא לנו כי חטאנו" ומוכח כי פיה"ק אינו שייך לפי בראשית.

יב א **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:**

ראב"ע ארוך: עתה תחילת המצוות שהיו על יד משה ואהרן, כי הם לבדם נביאי התורה; כי אחריהם לא נתחדשה מצוה, רק אם היתה לצורך שעה, כדבר גדעון (ראה שו' ו, כד-כח) ואליהו (ראה מלכים א, יח, לא-לח). ואל יעלה על לבך דבר השיר שהיה בבית השם על ידי דוד (ראה ד"ה א, ו, טז): כמו תקון היה, ומוסד ש"יסד דויד ושמואל" (ד"ה א, ט, כב); וככה אמר הכתוב "באמונתם" (שם) ולא 'בנבואתם'¹⁰. והגאון אמר, כי קבלה היתה בידם מפי משה, כי מלך יקום ויחדש כלי שיר. וכמוהו "לא תוציאו משא מבתיכם" (יר' יז, כב). ראב"ע מביא כאן כמה דוגמאות של הוראת שעה, אבל מצוות חדשות לא נתחדשו ע"י הנביאים. הרב משולם ראטה במבשר עזרא מביא את דברי ראב"ע ומעיר עליהם.

¹⁰ לשון המקרא בדברי הימים: כלם תברורים לשעירים בספים מאתים ושנים עשר הקה בחרציהם התיחשם הקה יסד דויד ושמואל הראה באמונתם (דברי הימים א, ט, כב)

א"ע פ' בא י"ב א' כתב כי "אחרי משה לא נתחדשה מצוה רק לצורך שעה כדבר גדעון ואליהו", ומשמע שכונתו שהקריב בשעת איסור הבמות כמו אליהו. ועי' לעיל מה שהבאתי לענין שמן המשחה בפ' תשא, וע"ש מ"ש בשם הגאון לענין השיר, ודעת ראב"ע בזה.

לענין שמן המשחה מצאתי ב שו"ת קול מבשר חלק א סימן עו: ובאמת גם עיקר הדין שמושחין מלכים בשמן המשחה אינו מפורש בתורה כי בכתוב נאמר רק אהרן ובניו, ואדרבה הראב"ע פר' תשא שם כתב פשוטו של מקרא מה שאמר אשר יתן ממנו על זר ר"ל כמו בכל מקום שאינו מזרע אהרן ובניו ומה שנמשח שלמה בשמן המשחה הוראת שעה היתה ע"פ נביא, והרמב"ן שם הביאו וכתב ע"ז ואין כן דעת רבותינו והאריך ליישב שדין משיחת המלכים נלמד מדיוק תיבת לי יעו"ש אבל דבריו אינם מובנים לקוצר דעתי, ומצאתי בתוספות הרא"ש למס' הוריות דף י"א ע"ב שגם הוא נתקשה בזה וז"ל: ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים, ואף על גב דכתיב בקרא אשר יתן ממנו על זר ונכרת ומלך בכלל זר, אפשר דדריש ליה מדכתיב על בשר אדם לא ייסך ודרשי אדם ולא מלך כדדרשינן במגילה [יא א] בקום עלינו אדם [תהלים קכד ב] ולא מלך זה המן הרשע, עכ"ל הרא"ש, ודבריו הקדושים נפלאים בעיני ולא זכיתי להבינם כלל¹¹.... והמחור בזה היא דעת רבינו סעדיה גאון שהובא באבן עזרא פ' תשא שם כי קבלה היתה ביד ישראל שנמשח דוד וזרעו משמן המשחה לא מלכים אחרים, וכן הרמב"ם פ"א מהל' כהמ"ק סוף הלכה י"א אחר שכתב כל חילוקי הדינים שבמשיחת המלכים וזה שנמשח יהוא היה רק בשמן אפרסמון סיים ודבר זה מסורת ביד החכמים עיין שם. ע"כ משו"ת קול מבשר. את דברי רס"ג לענין השיר נשאר לפעם אחרת בע"ה.

יב ב אליהוא (הגיגים)¹² דברו אל-פל-עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו... ההפסק אחרי הזה גורם לחשוב שיש לדבר עם ב"י בעשור לחודש. ולא נראה לי שתאמרו שמחלקים את הדיבור אחרי הענין הראשון, כי דוקא בגלל זה נוצרה הבעיה.

א"ה: כבמקרים דומים, ננסה לפרש מקרא זה. אך הבה נציג את חלקו השני: ויקחו להם איש שֶׁה לְבֵית-אֲבָתָה שֶׁה לְבֵית: התורה מציינת שלקחת השה צריכה להעשות בעשור לחודש. הבלטת המועד חשובה דיה לסמן אתנח אחריה.

יב יד אליהוא (הגיגים) וְחִגְתֶּם אֹתוֹ חֵג לֵה' לְדִרְתִּיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּלוּ: לעומת פסוק יז בהמשך: וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה לְדִרְתִּיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: ברור כי התיבה הנוספת 'תחגלו' גרמה לשינוי. אך למה 'לדרתיכם' התחברה למטה?

יב טו אליהוא (הגיגים) כִּי כָל-אֶבֶל חֲמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרֵאשִׁון עַד-יוֹם הַשְּׁבִיעִי: ההפסק אחרי מִיִּשְׂרָאֵל, כי הרי ההמשך מוסב על אכילת חמץ ולא על כריתת הנפש.

¹¹ המשך דברי הרב ז"ל יעוינו בפנים בספרו, מטרתנו רק להציג את דבריו בנוגע לראב"ע.
¹² <http://www.hagigim.com/phpBB3/viewtopic.php?f=10&t=429&p=1115#p1115>

יג ד **בְּחֶדֶשׁ הָאָבִיב**: ראב"ע קצר: שיעשו אותו בימי אביב, כאשר אמר על חג עצרת "חג הקציר" (שם' כג, טז); ואם זה הראשון נעשה בימי אביב השעורים, לעולם השני יהיה בימי תחלת קציר חטים, אז יבוא חג סכות באסיף (ראה שם). וכל זה דברי קבלה, כאשר הזכרתי בתחלה (בהקדמה לפירושו, הדרך השנית).

בפיה"ק פ' בא י"ג ד' בחדש האביב "וכ"ד דברי קבלה כאשר הזכרתי בתחלה", וכוונתו להקדמת ס' בראשית הנדפס — — — (ובשיטת פ"ל ליתא) ובפיה"א י"ב ב'. פ' החודש הזה לכם כפל כל דברי ההקדמה וגם מ"ש כאן מן אביב, כמ"ש לעיל. בפיה"ק פסוק החודש הזה לכם כתב כבר "הזכרתי בתחלת פירוש התורה שקביעות השנה והחודש וכד' היא וכו' ובפ' בהר סיני אאריך מעט". וכוונתו להקדמת בראשית בפ' הנדפס בדרך הב', כי שם האריך מאד בענין העיבור, כי בהקדמת שיטת פ"ל לא הזכיר מענין זה רק בהעברה בעלמא. וגם בפ' בהר (ויקרא כ"ה כ"ט) האריך בזה. אולם בפיה"א בפ' החודש הזה לכם האריך מאד, ולא סמך עצמו על הקדמתו ועל פירושו לפ' בהר, ולא הזכירם כלל. מזה ראייה לדעת שי"ר כי הפיה"ק לשמות הוא מהדורא אחת עם הפירוש הנדפס של ס' בראשית ויקרא במדבר דברים, והפיה"א לשמות הוא מהדורא אחת עם שיטת פ"ל לבראשית. בעהתוס' עה"ת בפ' בא יב—ט בפ' אל תאבלו ממנו נא הביאו בשם ראב"ע מה שלא נמצא אצלנו. עי' מחוק"י. וכן בבראשית י"ט מ"ח.

מאזנים מ"ב ע"א "ואדר ואלול וכסלו הנמצאים בעזרא ובמגלה ובדברי זכריה הם לשון כשדים, וע"כ לא תמצאם בספר אחר". ועי' לעיל מ"ש בטעות שיש בפ' פ' בא שחשב גם דניאל בין הספרים האלה.

פ' בא בין הערבים "וכבר פירשתי בס' השם הנכבד כי שמים מגזרת שם ישר נוכח עמו" (איוב כ"ג ז').

פ' בא י"ב ו' בפסוק בין הערבים עי"ש בראב"ע פירושו. ומ"ש הראב"ע על ובא השמש וטהר, ועי' לעיל שהבאתי מ"ש ביסוד מורא ובפ' אמור ובמקמ"א "וטהר יומא הוא אסמכתא". ובשפת יתר, באין אלפים אבוס בר, (במשלי) — כמו טהר יומא. בפיה"א פ' בא י"ב ב' "וניסן ואייר וסיון וכל שמות החדשים אינם לשון קדוש כ"א לשון כשדים, ע"כ לא תמצא במקרא כתוב אחד מהם. רק בנבואות זכרי' ודניאל ועזרא ומגלת אסתר שהיא בגולה". וזה טעות, כי בדניאל לא נמצא זכרון שמות החדשים. ואחרי הראב"ע נמשכו בטעות זו גם החזקוני והטור עה"ת שם בפסוק זה. ועי' ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב ותוס' ר"ה דף ז' ע"א ד"ה מדברי קבלה.

שם בפיה"א פ' בא י"ב ב' יש טעות בלשון המקרא דה"ב ל' ב' שהעתיק ראב"ע בזה הלשון "ויועץ המלך חזקיה לעשות פסח בחודש השני" תחת אשר לשון הכתוב שם בד"ה הוא "ויועץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלים לעשות הפסח בחודש השני". וגם באגרת השבת שער הראשון הביא בטעות את לשון הפסוק הזה וכתב שם "והנה תחלת שנת ישראל ע"פ ב"ד באשר הוא כתוב ויועץ המלך חזקיהו". וגם רש"י ברכות דף י' ע"ב ופסחים נ"ו ע"א הביא פסוק זה כמו שמביאו הראב"ע פ' בא. ועי' לעיל בענין שינוי נוסח העתקת הפסוקים ע"י הקדמונים והבאתי מסוף זבחים "מנות הארון". וע"ע רש"י חולין ק"ל ע"ב ד"ה ויאמר לעם "ביהושפט כתיב בדברי הימים, סופי' דקרא למען יחזקו בתורת ה'". והוא תמוה, דבאמת בחזקיהו כתיב ולא ביהושפט. גם מה שהביא רש"י סיפ' דקרא הוא למותר, דהא הגמרא עצמה מביאה את המקרא בשלימות, וכן הוא בסנהדרין צ' ע"ב. ונראה שלפני רש"י לא הי' בגרסתו בגמרא רק רישא דקרא או "וגומר". ועי' כיוצא בזה בפירש"י ברכות דף ה' ע"ב ד"ה וצפונך "לשון צפון", וסיפיה דקרא ישבעו בנים". ולפנינו איתא שם בגמ' בשלימות. ועוד בכ"מ בש"ס.

וגם הרמב"ם הביא בה' מת"ע פסוק שועת ענוים אתה תשמע, תחת הנאמר באיוב, וצעקת עניים ישמע. ורחף לפני זכרוננו נוסח תפלת נשמת כל חי. וכן בפיה"מ סוף מנחות הרכיב שלשה פסוקי תהלים שהי' מונח בזכרוננו צרופם בסדר פסוקי דזמרה בתפלת יהי כבוד. ועי' תוס' פסחים קי"ח א' ד"ה מהורו, וקי"ז א' ד"ה שעומדים, ומהרש"א שם. ובפיה"מ מס' כלים הביא פי' על "חשוכי בגדים" מלשון מניעה כמו חשכת נפשי משחת בלי ובאמת בישיע' נאמר חשקת בקו"ף והיה לו להביא מקרא מקרוב שתי פעמים בפ' וירא כ"ב י"ב וס"ז ולא חשכת את בנו ובפרשה זו עצמה נמצא השרש הזה ואחשוך גם אנכי אותך מחטוא לי (שם כ' ו') גם בפ' וישב (ל"ט ט') "ולא חשך ממני מאומה".

ועי' תוס' זבחים לענין הזאת הקרנות שהקשו על הגמ' המביאה מקרא שלא כגרסתנו, ומובא באור בוקר לר"מ פלונגיאן. — ועי' באוה"ח בפסוק רקיע השמים ובענין קריאת האמהות שם לבניהם "כי אמרה" ג"כ ט"ס ע"פ זכרוננו.

לקצר לשון המקרא, כמ"ש התוס' על הגמרא ונתן הכסף וקם לו בשבת, וכן בב"ק מהיות טוב אל תקרי רע, ועוד. וכן בענין פסח חזקיה הנ"ל לאהבתם הקצור. גם הביא שם בפ' החודש הזה לכם "הכתוב דבר על חזקיה, לא סר מכל מצות ה' ימין ושמאל" ובאמת לשון הכתוב במ"ב י"ח ג' הוא "וידבק בה' לא סר מאחריו וישמור מצותיו אשר צוה ה' את משה" ותיכף סמוך לזה יאמר הראב"ע שם "גם הוא אמר בתפלתו, זכר נא את אשר התהלכתי לפניך והטוב בעיניך עשיתי". ולשון המקרא (מ"ב כ' ג') וגם בישיע' ל"ח ג' "זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת וכלכב שלם והטוב בעיניך עשיתי".

בפיה"א פ' בא בפ' על הבתים אשר יאכלו כתב "ודקדוק מלת בתים משונה" וכו' והאריך בזה ע"ש. ולמה לא הביא ענין זה על הפסוק ויעש להם בתים בפ' שמות ? ועוד דבכמ"ק לא שמר הסדר שהבטיח בהקדמתו לפי' הנדפס כי בפעם הראשונה יפרש כל מלה כמו שמים בפסוק הראשון. ומוזה מוכח כי עניני הדקדוק נוספו ע"י תלמידו. ועי' לעיל מ"ש ממאגאזין ח"א על אודות תוספת תלמיד לפי' איוב. וע"ע אהל יוסף פ' תצא בפ' מלת "קדשה" שהביא לפי' חגי שהוא תוספת תלמידו. ועי' מאגאזין ח"ג צד 99 שהביא מש"ש שהעתיק מכת"י תשלום הקדמת אה"י לשמות שגדפסה בחסרון. ושם הביא מלבד דברי תלמידו המוסיף בפ' בא פ' ובשל מבושל (וגם בזה רשמתי שנויי נוסחאות) יעו"ש במאגאזין וגם בסוף תרי עשר (יעו"ש בהקדמת מוה"י הנדפס במרגט, כתב עוד באורך בסוד השם (כצ"ל ור"ל בפיה"א לשמות ג' ט"ו ובמאגאזין נדפס בטעות). כתוב "והנה ביארתי לך מכתב לשון החכם כי הוא פירשו וזה צחות לשונו". כך כתוב שם אות באות. וזה לאות כי זה הספר פ"י אותו תלמידו ואסף בו דבדי ראב"ע המפוררים בספריו וכן תמצא בפ' בא וכו'. יעו"ש במאגאזין שהביא גם מפ"י ר"י משכנני על הראב"ע שהביא נוסח זה.

פיה"ק שמות צד 26 הוצאתי את צבאותיכם (בפ' בא) "עבר תחת עתיד, וכן היתה לי עדנה. ודרך אחרת, כי כל דבר נגזר שהוא בלא תנאי, דרך נביאים לדבר דבר עתיד במקום עבר". עי' בפסוק אז ישיר, ובפיה"א בראשית צד 55 בפ' את קשתי נתתי ועוד. וכן בפ' דברים ט"ז.

בפיה"א פ' בא יב—יט "אמר יפת כי מיום הראשון עד יום השביעי מושך אחורנית כמו אודם פטדה וברקת וכו' עי"ש, ועי' שיטת פ"ל פ' בראשית צד 33 שהביא כאן על יום הששי בשם יפת "שהוא כמו את הכבש אחד (בפ' פנחס כ"כ ראב"ע בשם ר"מ הכהן וכן בפ' תצוה ע"ש) ודאובן שמעון לוי ויהודה". ודחה ראב"ע דעתו, כי דרך משיכה אחורנית אינה כ"א בוי"ו ובשמות האדם לבד (כן היא הנוסחא הנכונה כמו שמביא פ"ל גירסת כת"י האחד בשולי העמוד, כי לגירסא שבפנים "בשמות", יקשה עליו מהכתוב אודם פטדה ובדקת). ועי' לעיל.

בפיה"ק פ' בא צד 26 פסוק כל מחמצת "ואין לנו צורך לדקדק על מלת מחמצת כי אנחנו מאמינים בדבדי קדמונינו ז"ל". — וכן עד"ז בפיה"א, נגד הקראים, עי' אהל יוסף שם.

עה"פ לא תותירו ממנו עד בקר פסחים ב' רש"י ד"ה בכי טוב וכו' "ולמחר ימחין עד הגז החמה". ע"ש. וכתב במים חיים ע"ז "בפרק היה נוטל דף כ"א איתא כיון שעלה עמוד השחר ניצל מכולן. משמע דלא בעי לאמתוני עד הגז החמה כפירש"י. וכן בפ' הכונס דף ס' מפיק ליה מקרא ואתם וכו' עד בקר, ובקר ר"ל עה"ש. והא

דאמר בפ"ק דתענית ד"ט "הכניסו חמה לעיר", י"ל דמיירי לעת ערב ודלא כפירש"י דהתם. ולפ"ז כי טוב בתרא לא הוי דומיא דכ"ט "קמא ודוק". וברש"ש שם "גמ' מיתיבי הבקר אור וכו' אלמא אור יממא הוא — עי' פירש"י". וק"ל לפי מה דאיתא ביומא כ' ב' דתצות לילה נמי איקרי בקר (ועמ"ש בס"ד בברכות ט') לא תקש הכא מידי.

רש"י ד"ה הבקר אור כתיב — "שהמתינו עד שהאיר המזרח". ובד"ה בכ"ט כתב "ימיתין עד הנה"ח" — משמע דאידי ואידי חד שיעורא הוא, עמש"כ במגלה כ' בס"ד. ומש"כ לקמן בד"ה וכאור בקר כתיב "בעלות השחר וכו' ואפי' עה"ש כו'", היינו התחלת האור, וכמ"ש כשמתחיל הבקר להאיר. ועי' בפירושו בסוכה כ"ט ובמש"כ המהרש"א ע"ז שם. אבל דעת התוס' בר"פ הפועלים בסד"ה פועל, וכפי שביארם המהרש"א שם, דכי טוב היינו ג"כ בעה"ש. ונ"ל ראייה לדבריהם מלקמן צ"ד דחשבינן מהלך אדם בינוני י' פרסאות ביום, הוא מעה"ש עד צה"כ לפירש"י שם אלמא שדרך לילך באותו זמן.

פ' בא י"ב נ"א "ויהי בעצם היום הזה דבק עם הפסוק שאחריו" ועי' רמב"ן שם. פ' בא פ' בעבור זה עשה ה' לי כתב א"ע בפיה"ק "אמר ר' יונה המדקדק שהוא הפוך" עי"ש. ובפיה"א כתב "אמר ר' מרינוס" ע"ש. וכבר נודע כלל זה שבצרפת קוראו מרינוס ובספריו שכתב באיטליא קוראו ר' יונה. —

עי' שם בפ' בא הג"ל בפיה"א השיג על ר' מרינוס כי איך נהפוך דא"ח, ובפיה"ק דברי השגתו בנחת נשמעים, וזה ג"כ מסבה זו, כי בצרפת בהשפעת הרבנים האדוקים בתלמוד השיג ע"ד בעל הרקמה המהפך ומחליף כמה פסוקים ברוח בקורת חפשית. וכן עוד צל"ע בענין זה ברמ"ך.

א"ע ס"פ בא י"ג י"ג וערפתו י"א תכתוב על ערפו קודש, והאומר כזה אומר אני שהוא חמור קשה עורף וכו', שהפירוש לכרות העורף, כאשר פירשו מעתיקי הדת". ובפיה"ק שם וערפתו י"א תכתוב על ערפו קודש, וזה רחוק רק האמת כאשר פירשו מעתיקי הדת שיסיר ערפו". ואנו רואים ההבדל שבפיה"א דחה דעה זו של הקראים בתוקף והחלטה, ובפיה"ק כתב ע"ז דברים רכים כמו "וזה רחוק". —
גם שם י"ג ט' בענין מצות תפלין בפיה"א חלק על הקראים בתוקף י"ש חולקין על אבותינו הקדושים וכו' ואין זו דרך נכונה וכו' ודברי קבלה חזקים וא"צ חזק' ובפיה"ק שם כתב "יתכן על ב' פירושים וכו' ואנחנו נסמוך על הקבלה". —

פן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם): php.gilionot/net.ladaat.www

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
<https://mail.google.com/mail/ca/u/0/#search/dvir/14a6bf5febc771ff>

אם אתה מתעניין
בהגשים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל געושיאים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺